

Урахування особливостей науково-пізнавальних текстів у навчанні молодших школярів

В. О. Мартиненко, канд. пед. наук

Науково-художні, науково-пізнавальні тексти мають свої особливості і способи опрацювання, які педагогу важливо враховувати під час роботи, а саме:

- естетична функція у таких текстах не є провідною;
- відсутність підтексту;
- вони завжди однопланові, дійсність реальна і об'єктивна.

У таких текстах, на відміну від художніх, інший предмет пізнання – не образи, а поняття. Відповідно змінюється і мета їх читання. Це – засвоєння зв'язків і основних ознак понять, явищ, наприклад, природознавчого, історичного змісту; засвоєння елементів понять, узагальнених висновків; розвиток пізнавальних мотивів та інтересів; формування ціннісного ставлення до знань; умінь самостійно вибудовувати власні висловлювання з урахуванням відповідного стилю мовлення; здобувати потрібну інформацію для подальшого її використання у навчальних і життєвих ситуаціях. Вони сприяють також розвитку логічного, поняттєвого мислення школярів.

Під час добору таких текстів і введення їх в активне читацьке коло молодших школярів перевага надається інформаційно-структурним якостям. Це інформаційність, логічність, зв'язність, цілісність, точність, ясність, зрозумілість, доступність. Додаткова інформаційність у науково-пізнавальних текстах досягається за рахунок зведення до мінімуму спеціальних термінів і дефініцій, уведення додаткових деталей, уточнень, пояснень, повторів, які забезпечують доступність викладу матеріалу. Семантична зв'язність таких текстів створюється завдяки інформаційній однорідності, єдності теми і виражається переважно мовленнєвими засобами, повторюваністю ключових слів.

В основі членування змісту науково-пізнавальних текстів лежить логіка розвитку думки. Основним структурним компонентом є абзац, який сигналізує про завершення одного смислового фрагмента і готує до сприймання іншого. У текстах важливу роль відіграють компоненти, зорієнтовані на вибудовування стратегії включення читача в сферу дискурсу, його діяльності з інтерпретації. Заголовок тексту – його ключова позиція. Заголовок встановлює зв'язок з іншими текстами і програмує у читача низку асоціацій, слугує важливою опорою для вироблення стратегії сприймання змісту. Аналіз заголовків науково-художніх, науково-популярних творів у підручниках з літературного читання дає змогу виокремити такі його типи: заголовки, що відображають основну тему чи проблему твору; заголовки, що вказують на час дії, місце, простір дії; пов'язані з видатними постатями, історичними подіями, календарними датами тощо.